

„[...] a fiatalok politikai ismeretei meglehetősen hiányosak”

„Húsz éve szabadok vagyunk Közép-Európában, és gyerekeink még mindig nem tudják, mit is jelent szabadnak lenni, a felnőttek pedig nem tudják nekik megtanítani. Ezt a megállapítást lehet árnyalni, de mindenképpen jelentős deficitet halmoztunk fel a demokráciára nevelésben. Miben áll ez a deficit?

A szabadság első húsz éve Magyarország mindennapi életét túlpolitizálttá tette, de ez nem kedvezett a politikai szocializációnak. A túlpolitizált légkör erős ellenérzéseket szült általában a politikával szemben, ami nem segíti a fiatalokat a politikával kapcsolatos attitűdök kialakításában. A politikailag aktív életkor elérésekor a fiatalok politikai ismeretei meglehetősen hiányosak. Nem rendelkeznek megalapozott elképzelésekkel és rendszeres ismeretekkel a politikai intézményekkel kapcsolatban, és pontatlan, inkohereus képet alkotnak a demokráciáról. Az igazi deficit ebben nem a kép hiányossága, hanem az a veszély, hogy inkohereciája miatt olyasmit képes demokráciának láttatni, ami nem az, s ezzel hamis politikai ideológiákat táplálhat. [...]

A 2005. év, a Demokráciára Nevelés Éve új lendületet adott a serdülők politikai szocializációjának vizsgálatához. [...] Ezeket a fiatalokat nagyon heterogén összetételű személyek – szülők, tanárok és más felnőttek – nevelik demokráciára, akik maguk nem-demokratikus körülmények között nőttek fel, az akkori rendszerrel kapcsolatban igen eltérő ismereteket és attitűdöket alakítottak ki, és ezeket legáltalább részben fenn is tartják. Ebben a helyzetben a fiatalok demokráciával kapcsolatos attitűdjeit új és sok esetben csupán formálisan létrehozott demokratikus intézmények, valamint a felnőtteknek az új körülmények között sokféleképpen módosuló viselkedése formálja. Mindezt figyelembe véve nehéz elképzelni, hogy hogyan is alakíthatnának ki a fiatalok világos elképzeléseket és ezekre épülő tudatos viselkedést a politikai felnőttkorhoz közelítve. Ez még akkor is nehezen sikerülhetne, ha az iskolák üdítő és megnyugtató szigetek lennének az átmeneti idők zavaros vizében – de természetesen nem azok.

Tapasztalatom szerint [...] csupán néhány iskola és pedagógus vállalkozik arra, hogy segítse diákjait a politikai életre való felkészülésben. Akik így tesznek, nemritkán valamely politikai párt melletti elkötelezettség népszerűsítésére törekedve járnak el, nem pedig az általában vett demokratikus viselkedés megértésének és megismertetésének igényével. Az iskolák többnyire arra hivatkozva bújnak ki a politikai oktatás feladata alól, hogy törvény tiltja az iskolában a politizálást. Miféle elképzelései lehetnek ma a magyar tizenéveseknek a demokráciáról ilyen körülmények között?”

*Részletek Csákok Mihály Ifjúság, iskola és demokrácia című írásából, illetve annak nyilvánosan elérhető kéziratából (<https://sites.google.com/site/mcsako/muvek/fejzetek>).
Végső formájában megjelent: Simon János (szerk.): Húsz éve szabadon Közép-Európában – Demokrácia, politika, jog. Konrad Adenauer Stiftung, Budapest, 2011. 239–263.*

